

**A KTM ÁLLÁSPONTJA
A SZIGETKÖZ VIZPÓTLÁSÁRÓL**

Budapest, 1994. december

ELŐZMÉNYEK

Az 1993. évi vízpolitási kísérlet tapasztalatai alapján a területileg illetékes természetvédelmi szerv, a Fertő-hansági Nemzeti Park igazgatósága kidolgozta a hágai eljárás időszakára a vízpolitással szemben támasztott természetvédelmi igényeket [1. számú melléklet].

A területileg illetékes győri Környezetvédelmi Felügyelőség vízjogi engedélyezési eljárást kezdeményezett a szigetközi vízterek ellátásában fontos szerephez jutott szivárgó csatorna vízének megosztásáról. A vízkormányzás meghatározásához szükséges vízszint-vízhozam összefüggéseket a VITUKI Hidrológiai Intézet dolgozta ki [2. számú melléklet].

Az 1993 és 1994. évi vízpolitásról a monitoring eredményei alapján számos értékelés készült. Ezekre is tekintettel, az 1995. évre a vízpolitás tervezéséhez készült - a KHVM felkérésére - a környezet- és természetvédelmi szempontok összefoglalása [3. számú melléklet].

A VÍZPOLÍTÁSSAL SZEMBEN TÁMASZTOTT TERMÉSZETVÉDELMI IGENYEK ÖSSZEFOGLALÁSA

Az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal 1/1987. számú rendelkezése létesítette a Szigetközi Tájvédelmi Körzetet. A jogi védelem érvényesíthető-ségehez Természetvédelmi Alapterv készült a természeti értékek számbavételével, a megőrzésük érdekében szükséges teendők programjának megalapozására. Az Alapterv szerint, a TK legjelentősebb viziumi értéke a Duna és annak szigetközi mellékágrendszer. A Duna elterelése ezt az értéket súlyosan károsította. A természetes vizek drasztikus csökkenése következtében a biocönózisok fenyegettsége nagy mértékben fokozódott.

A bósi vízlépcső üzemeltetése kockáztatja a Szigetköz különleges élővilágának megmaradását. A közvetett hatások e téren messze meghaladják a közvetlen

Az időszak alatt három vizfolyásba osztották szét a szlovákiai tározóból érkező ún. szivárgó csatorna átlagosan 20-25 m³/sec hozamát : 10 m³/sec hozamot a Mosoni-Duna felső szakaszára, 5 m³/sec hozamot a mentett oldali vizpótló

AZ ELMŰLT KÉT ÉV VIZPÓTLÁSI TAPASZTALATAINAK ÖSSZEFOGLALÁSA

A vízi élővilág közlekedése érdekében - a halak élettevékenységének figyelembevételével - a bukok és zártások felülvizsgálások, és szükség szerint átalakítások. Megfontolandó egyes bögék vízszintjének szabályozásához ideiglenes zsilipek építése.

A víz sebességének viszonylatában alapkövetelmény a pangó vizek kialakulása-nak elkerülése. A vízsebesség kívánatos átlagértéke a hullámteri főágban 0,15 m/sec. A víz szintjét - a hozam függvényében - a bukok és zártások geometriájának optimalizálásával kell szabályozni. Új elemként jelenik meg a vízminőség szabályozása. (A korábbi, közel természetes állapotban a vízminőség szabályozására lényegében nem volt szükség.) A vizpótlás során ez kiemelt szemponttá vált: adott esetben a vízhozam növelését, vagy éppen a vizpótlás leállítását jelenti majd.

A víz dinamikájának biztosítása természetvédelmi szempontból jelenti.

- a hullámteri évenkénti minimum kétszeri, legalább 1 hét tartosságú dunai árvizből történő elöntését

- a hullámteri főág 25 m³/sec állandó hozammal történő feltöltését,

1. a víz dinamikájának biztosítása,
2. a bögék kialakításakor a vízi élőlények közlekedési lehetőségeinek megvalósítása,

A vizek növeléséhez az alábbi szempontrendszer megvalósítása lenne kívánatos:

okozza.

A talajvízszint drasztikus csökkenése, az évszakos fluktuáció elmaradása, a víz oxigén-ellátottságának módosulása a társulás szerveszöveti fajokra feterősödve hat. Az új környezetben a kompetíció, a predáció és más kölcsönhatások változása a fajok helyi kipusztulását, az élővilág degradálódását

csatornába, a többi a hullámtéri főágba. 1994. július 20. és október 15. között a hullámtérbe $15 \text{ m}^3/\text{sec}$ hozam vizet szivattyúztak közvetlenül a Dunából. 1994. október eleje óta a szlovák fél $10\text{-}15 \text{ m}^3/\text{sec}$ hozammal több vizet ad a szivárgó csatornába a mosoni vizkivételén keresztül. A vizkivételnél üzembehelyezett kis turbínák működése iránti igény miatt valószínűsíthető, hogy a többlet vízatadás állandósul.

A Mosoni-Duna felső szakaszán az építkezés előtti évek átlagos vízviszonyaihoz hasonló helyzet alakult ki.

A mentett oldali vízpótlás átlagosan $5 \text{ m}^3/\text{sec}$ hozama elegendőnek bizonyult az ottani vízi élővilág számára, megvalósultak az ökológiaiilag kívánatos vízszintek.

A hullámtéri ágrendszerbe 1993 augusztus elejétől bevezetett átlagosan $10 \text{ m}^3/\text{sec}$ hozam az ásványi ágrendszerig hozott változást a korábbi állapothoz képest. A vízszintek a hullámtéri főágban $50\text{-}70$ centimétert emelkedtek. A mérések szerinti ágrendszerben elszivárgó víz mennyisége $6,5 \text{ m}^3/\text{sec}$ volt. A sebességek $0\text{-}1,5 \text{ m}/\text{sec}$ közöttiek, vízpótló főágban az átlagssebesség $0,15 \text{ m}/\text{sec}$ volt. Az 1994. évi szivattyúzás további $30\text{-}40$ centiméter vízszintemelkedést eredményezett a főágban. A szivattyúzás október közepi leállítását követően a mosoni többlet-vízatadás hasonló szintet eredményezett [1. ábra].

A Dunakiliti-Ásványráró szakaszon a talajvízfelszín csak a vízpótlásban résztvevő csatornák néhány tíz méteres környezetében emelkedett kis mértékben a vízpótlás hatására mindkét évben. Megállapítható, hogy a talajvízfelszín alakulását lényegében csak a Duna vízhozama befolyásolja mind a hullámtérben, mind a mentett oldalon. Az ásványi ágrendszerben (a gombócosi zárás alatt) főként az alvicsatorna visszaduzzasztó hatása befolyásolja a felszíni és a felszínalatti vizek helyzetét. Itt a felszíni vizek a bőszi duzzasztás változásának megfelelően néhány deciméter körüli napi ingadozást mutatnak, a talajvízfelszín helyzete az eltéréls előtti állapotnak megfelelő.

Mind a hullámtérben, mind a mentett oldalon kedvezőtlen hatások mutatkoztak a felszíni vízminőség szempontjából, beleértve a Mosoni-Duna felső szakaszát is. Mérhető hatás az oldott oxigén mennyiségében volt: huzamos ideig a hatáérték alatt maradt, ezt a jelenséget a korábbi években nem tapasztalták. Az oldott oxigén mennyisége a Duna-vízben is elmaradt a korábbi években mért értékektől.

A KTM ÁLLÁSPONTJA A SZIGETKÖZI VIZPÖTLÁSRŐL

A tapasztalatok alapján a KTM az alábbi álláspontot rögzíti a szigetközi vizpötlással kapcsolatban:

I. Szempontok a vizpötláshoz

1. A területileg illetékes természetvédelmi szerv álláspontjára figyelemmel *25 m³/sec* hozam a hullámtéri vizigény. Ezen kívül szükséges, hogy *évente legalább két alkalommal a Dunából árvízi elöntés érje a hullámteret 5-7 nap tartóssággal*. Ennek érdekében az 1993. évben kibontott két rajkai oldalbukót továbbra is szükséges az 1993. évi állapotban tartani.
2. A három részről álló ágrendszer másik két vízrendszereinek vizigénye a vegetációs időszakban : Mosoni-Dunáé $20 \text{ m}^3/\text{sec}$, mentett oldali vizpötlő csatornáé $5 \text{ m}^3/\text{sec}$.

3. A szivárgó csatorna vízmelegosztása vizjogi engedélyhez kötöttségű szakhatósági állásfoglalás készült 1994 májusában különböző vízhozamok esetére, a vizpötlés további tervezése során az ebben foglaltak irányadóak.

4. A lipóti morotváó és az ásványi öntési tö vizpötlésének külön megoldását tartjuk kívánatosnak mindkét helyen külön szivattyús megoldással: a lipóti tö ellátását közvetlenül a Dunából, az öntési tö ellátását pedig az ásványi 3-as mellékágból.

5. A dunakiliti duzzasztómű környezetvédelmi szempontokra hivatkozó üzembehelyezése elfogadhatatlan. Műszaki realitása a jelenleginél több viz biztosítására egyébként is csak abban az esetben lenne, ha a szlovák fel

elbontana a dunacsúnyi gátgyűttest.

6. A Duna-mederben észlelhető nagy károkat a vízmennyiség újabb csökkenése fokozná. Emiatt az ágrendszerbe a tározóból bekerülő több viz kárenyhítő hatását a Duna-víz ezzel egyidejű csökkenése olyan mértékben ronthatja, hogy a mosoni vízkivételén átengedett többlet-víz a Duna hozamának csökkenésével történő ellentételezése nem javasolható.

7. Ugyanezért nem fogadható el környezetvédelmi szempontból a fenékküszöböl létrehozott mederduzzasztás sem a vizpötlés műszaki megoldásaként.

II. Szükségmegoldás

A mosoni vízkivételén a kis turbinák működötése miatt érkező $20 \text{ m}^3/\text{sec}$ többletvízzel lényegében mindhárom vízrendszer állandó igénye kielégíthető [2. ábra]. Tekintve azonban, hogy a vegetációs periódus kritikus időszakaiban semmiképpen sem maradhat víz nélkül a hullámtér, szükséges egy minimumot biztosító, elektromos üzemi szivattyútelep létesítése. A Dunából a cikloi ágrendszerbe $10 \text{ m}^3/\text{sec}$ hozamot biztosító telep biztosítaná, hogy a szükséges minimális vízhez jusson a hullámtér [3. ábra].

III. Új javaslatok a vízpótlásról szlovák féllel folyó tárgyalásokra

1. A Duna hozamának növelése esetén mód lenne az ágrendszer Dunából történő közvetlen ellátására az ágak bevezető szakaszának kotrásával, (ez szerepel az EU kiegészítő ajánlatai között is).

2. A szivárgócsatornába gravitációs úton a szlovák fél által adható többlethozam műszaki változatai közé célszerű lenne a szivárgócsatorna jelenlegi kapacitásának megfelelő mennyiség biztosítását tárgyalási alapként felvenni [4. ábra].

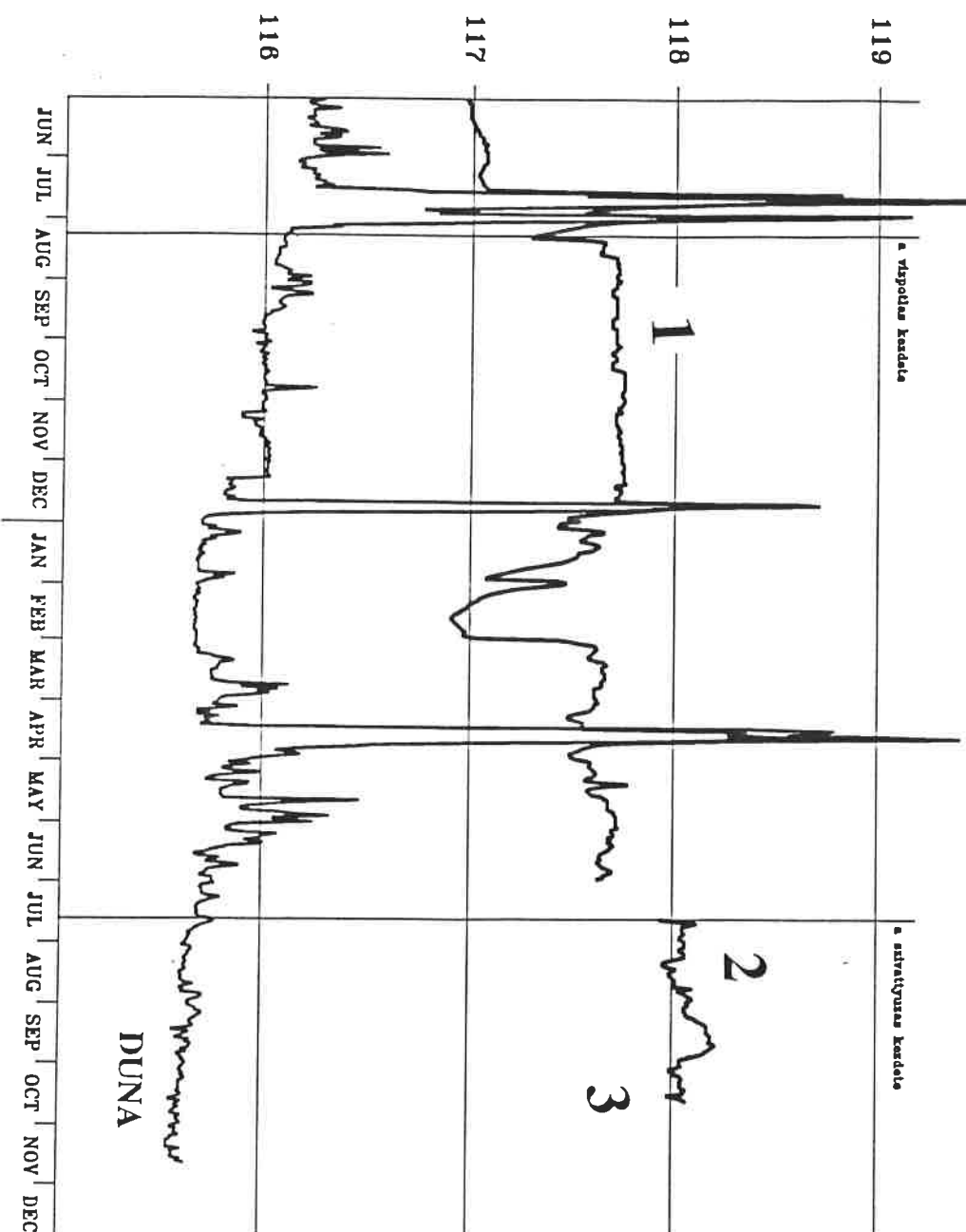
IV. Változtatlanul szorgalmazzuk, hogy a hágai eljárás keretében a vízmelegszárról a szlovák fél által is vállalt tárgyalások folytatódjanak.

Budapest, 1994. december 13.

Dr. Szili Katalin sk.

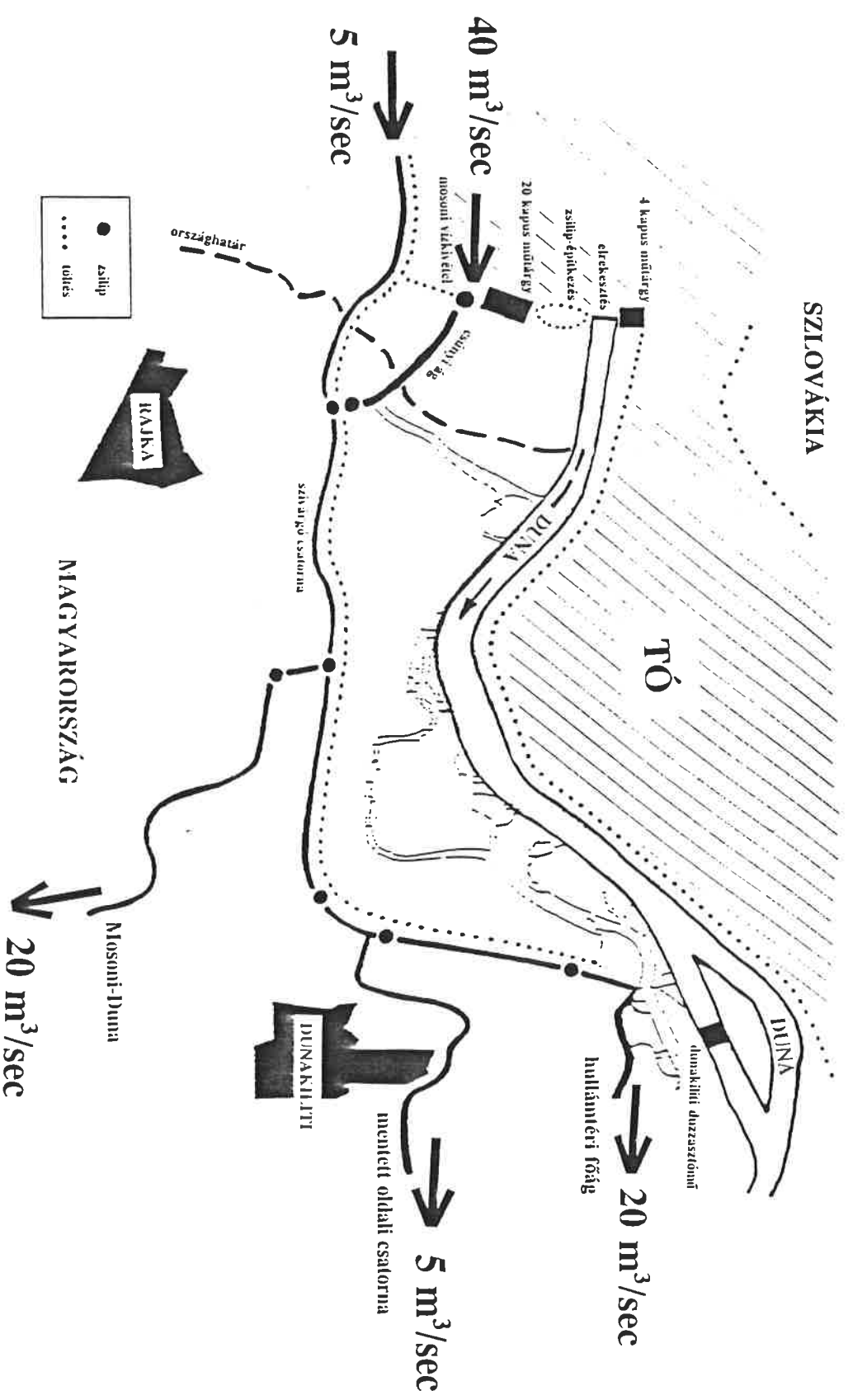
tengerszint
feletti magasság
[méter]

A hullámtéri főág és a Duna vízszintje a bodaki ágrendszerben

- 1 : 10 m³/sec hozam
a szivárgó csatornából
- 2 : 10 m³/sec hozam
a szivárgó csatornából
+ 10 m³/sec szivattyúzás
- 3 : 20 m³/sec hozam
a szivárgó csatornából

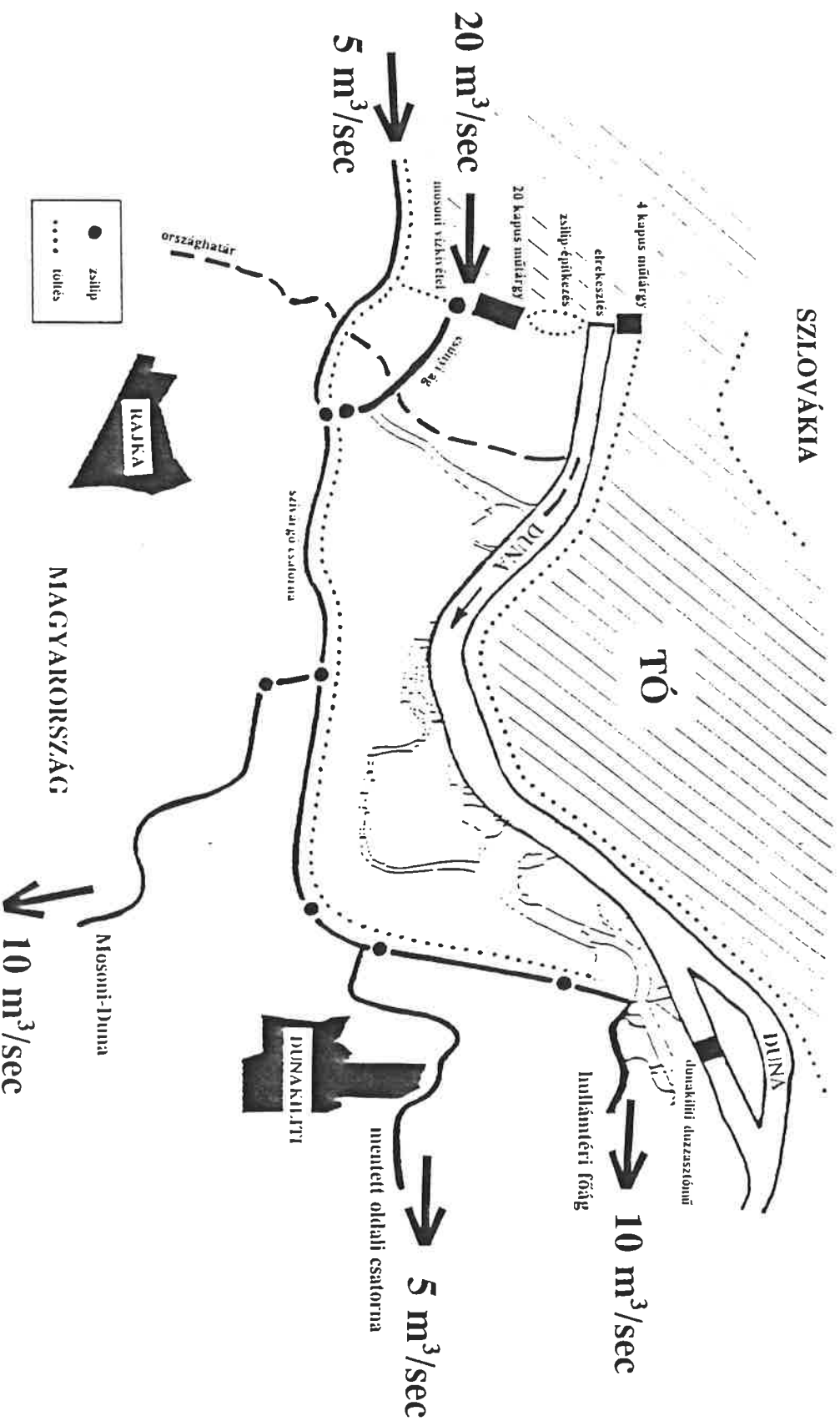
A mosoni vízkivételén 20 m³/sec többlet-víz érkezik

2. ábra

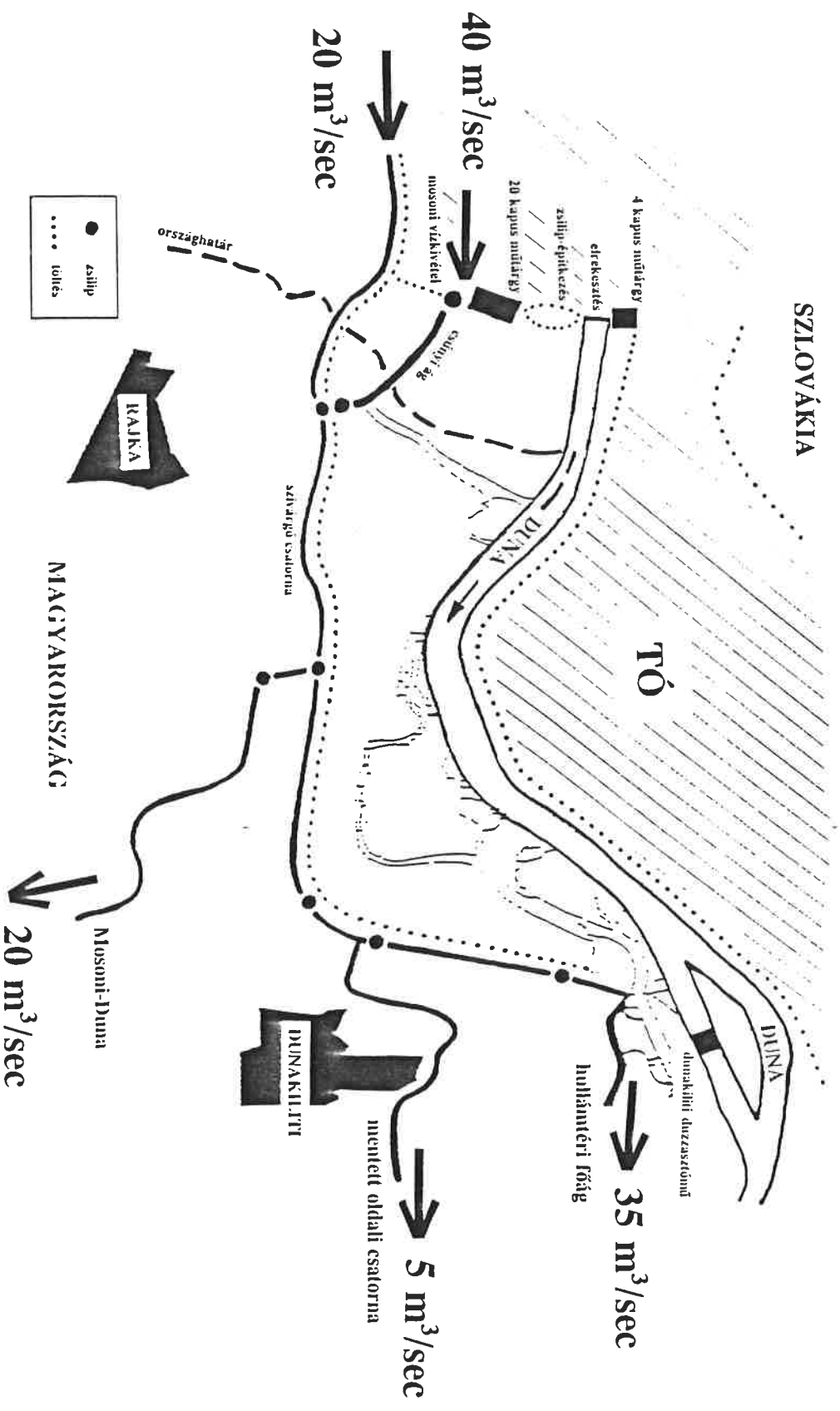

Szükségmegoldás
A hullámtérbe jutó $10 \text{ m}^3/\text{sec}$ hozamot
a cikolai ágrendszerbe telepített
elektromos szivattyúk
 $10 \text{ m}^3/\text{sec}$ hozammal egészítik ki

3. ábra

A szivárgó csatornába maximális kapacitásának megfelelő víz érkezik

4. ábra

- Fertővári Nemzeti Park igazgatósága :
Szempontok a szigetközi tájvédelmi körzet
természeti értékeinek védelméhez
a hágai Nemzeti Bizóság döntéséig tartó átmeneti időszakban
Sarród, 1994. január 5.
- Eszakkundantuli Környezetvédelmi Felügyelőség :
A szlovák-magyar határszelvényben érkező víz megosztásához
üzemeltetési engedély kérelme
Győr, 1994. május 5.
- Simon Márton Péter 1994. október 26-án kelt levele
a szigetközi vizpótlás javaslatahoz

MELLÉKLETEK

A Szigetköz természeti értékei a vízügyi beavatkozásokkal egyértelműen károsodtak és károsodnak. Az elmúlt évek építkezéseivel okozott természetvédelmi, tájészterítikai kár (bár jelentős, például több mint ezer hektár erdőt vágta ki) azonban még jórészt helyrehozható.

Természeti táj

Az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal 1/1987. számú rendelkezése létesítette a Szigetközi Tájvédelmi Körzetet. A jogi védelem erényesíthetőségéhez Természetvédelmi Alapterv készült a természeti értékek számbavételére, a megőzésük érdekében szükséges teendők programjának meghatározására. Az Alapterv szerint, a TK legjelentősebb vízparti értéke a Duna és annak szigetközi mellékágrendszer. A Duna elterelése ezt az értéket súlyosan károsította. A természetes vizek drasztikus csökkenése következtében a biocönózisok fenyegetettsége nagy mértékben fokozódott. Az értékeket veszélyeztető károk és kockázatok az alábbiak szerint foglalhatók össze.

A) KÁROK ÉS KOCKÁZATOK

ELŐZMÉNYEK

I.

SZEMPONTOK A SZIGETKÖZI TÁJVEDELMI KÖRZET TERMÉSZETI ÉRTÉKEINEK VÉDELMEHEZ A HÁGAI NEMZETKÖZI BÍRÓSÁG DÖNTÉSÉIG TARTÓ ÁTMENETI IDŐSZAKBAN

FERTŐTÁVI NEMZETI PARK IGAZGATÓSÁGA
SÁRRÓD
KÖCSAGVÁR

A Szigetköz kiemelkedően gazdag fajokban, csupán virágos növényekből 60 védett faj található a területen. A virágtalan növények és mikroorganizmerek jelentős része még ismeretlen. (Csak az utóbbi évben 11 új, az országban eddig másutt ismeretlen gombafajt találtak.) Hasonlóan gazdag a Szigetköz faunája. A 80 féle Magyarországon előforduló halfajból 63 itteni előfordulásáról van adat. Számos állatcsoport feldolgoása még korántsem teljes, minden évben újabb és újabb fajok kerülnek elő. Mindez nemzeti érték, megőrzésük erkölcsi kötelesség. A bósi vízelpcső üzemeltetése kockáztatja a Szigetköz különleges élővilágának megmaradását. A közvetett hatások e téren messze meghaladják a közvetlen pusztítást. A talajvízszint drasztikus csökkenése, az évszakai fluktuáció elmaradása, a víz oxigén-ellátottságának módosulása a társulásra szerverződött fajokra felerosó hat. Az új környezetben a kompetíció, a predáció és más kölcsönhatások változása a fajok helyi kipusztulását, az élővilág degradálódását fogják okozni.

Az élővilág és genetikai értéke

A Szigetköz erdői ma az ország legnagyobb hozamú faállományai, melyek zömét (több mint kétharmadát) az 1930-as évektől fokozatosan térhódító "nemesnyárasok" teszik ki. Az állományok a Duna vízjárását optimálisan hasznosították. A folyamatszabályozási munkák nyomán azonban már eddig is jelentősen csökkent az állományok termőképessége. A talajvízszint drasztikus csökkenése kiváló termőterületek tönkremenetelét okozza, mesterseges felújítással csak alacsonyabb fatermőképességű erdők létesíthetők.

Erdőgazdaság

A Szigetköz növény- és állattársulásai természetes vagy közeli természetes állapotban ma is jelentős területet foglalnak el. Az egyes társulások a víz évszakai dinamikájához alkalmazkodtak. Az állományban változó szigetközi ágrendszerekben a társulások - lassú mozgásban - követni képesek a természeti folyamatokat. Erdőtársulások esetén a természetes változásokhoz alkalmazkodás folyamata évszazados skálán mérhető. A gyors, drasztikus változások degradáló-dást, kipusztulást okoznak. A természeteshez közeli erdőtársulások klímamax fázisának regenerálódására - kedvező feltételek mellett - több évszazadra lenne szükség, a vízi társulások, bokortüzesek és más pionír együttesek ennél jóval gyorsabban is újra alakulhatnak.

Természetes vegetáció

A Duna elterelése miatt előálló nehéz helyzetben átmeneti beavatkozásokat végeztek, melyek legfőbb céljaként a Szigetköz élővilágában bekövetkezett károk mérséklését, a megkezdődött degradációs folyamatok visszafordíthatatlansági küszöböknek időben minél távolabbra történő eltolását jelelték meg.

A Duna elterelését követően meginduló károsító tényezők miatti intézkedései közül a legfontosabb az egészséges hullámtéri fűz kialakítása volt. A mentett oldali csatornarendszerben végzett medermunkák után idén áprilistól megindult a mentett oldali vízpótlás első üteme a Mosoni-Duna számára biztosított hozam egy részéből: átlagosan $5 \text{ m}^3/\text{sec}$ hozammal töltik fel a mentett oldali ágakat a Dunakiliti-Dunasziget-Püski-Novákpuszta közötti szakaszon.

A mentett oldalon lévő hipóti morotvato különleges élővilágának érdekében 1993. nyarának végén szivattyús vízpótlás kezdődött. Közvetlenül a Dunából, átlagosan $0,5 \text{ m}^3/\text{sec}$ hozammal mintegy fél méteres állandó vízszintet hoztak létre a morotvatavat körbevevő, addig száraz csatornában.

A hullámtéren a szükséges vízhozam meghatározását nehezítette az elterelés előtti állapot nem kellő mélységű ismerete, elsősorban a beszivárgás paramétereinek nagy bizonytalansága. A egészséges hullámtéri fűz létesítése miatti új geometriai helyzet és a beszivárgás paramétereinek pontosítása céljából helyszíni kísérlet folyt a Mosoni-Duna számára biztosított víz egy részének (átlagosan $10 \text{ m}^3/\text{sec}$ hozammal) a hullámtéri fűzbeba vezetésével 1993. augusztusától.

B) KÁRELHÁRÍTÓ INTÉZKEDÉSEK AZ 1993. ÉVBEN

A genetikai diverzitás a fajok populációinak egyedszámától függ. Nagy környezeti változás esetén a túlélési valószínűség a genetikai diverzitás mértékének függvénye: csak a nagylétszámú, genetikailag változatos populációknak van esélyük az alkalmazkodásra. A Duna elterelése miatt a megváltozó környezet stressz-helyzetet okoz a legtöbb faj populációiban. Ennek következtében létszámuk lecsökken, géntípusok sokmilliói tűnnek el végleg. Az elűnt genetikai változatosság (s ezzel az alkalmazkodóképesség hiánya) egy további kipusztulást okozhat, amely végül a terület teljes degradáltságához, eredeti fajgazdagságának 80-90%-os csökkenéséhez vezethet.

A víz sebességének viszonylatában alapkövetelmény, hogy *pangó vizek kialakulását el kell kerülni*. (Értelem szerű kivételt jelentenek a szigeteken lévő tavak, valamint a lipóti és a dunaszegi morotvató, továbbá a Mosonmagyaróvár-Parti erdőben és az Arak-Malomszer (Kerekcsigeti) erdőben lévő fokozottan védett égerláp.) A víz áramlásának olyan mértékűnek kell lennie, hogy öt napnál tovább ne tartózkodjon a főágban. Minderre figyelemmel a *vízsebesség kívánatos átlagértéke a hullámteri főágban 0.15 m/sec*. Ez a szlovák tapasztalatokkal egyező érték, ami nagy mértékben alátámasztja elfogadhatóságát.

Megfelelő helyzetet teremtett. Található értékeles szerint a beszivárgás szempontjából a 0.15 m/sec átlag szorítókonzunk.) A vízmozgástási ajánlás megvalósításához készült kötetben sokan sokféle képpen értékelik, itt most az EK szakértők megállapításait a kívánatos sebességet (Tekintettel arra, hogy a szlovák vizpótlás tapasztalatait Ez a hozam - a szlovák vizpótlási tapasztalatok alapján - biztosítani fogja az átmeneti időszakban.

(a sebesség, a hozam, a beszivárgás mértéke) alapján a *hullámteri főág 25 m³/sec* A vizpótló kísérlet és a szlovák oldali hullámteri vizpótlás paramétereinek

a) A víz dinamikája

1. a víz dinamikájának biztosítását,
2. a bögék kialakításakor a vízi élőlények közlekedési lehetőségeinek megvalósítását,
3. a Duna főága és a mellékágak korábbi kapcsolatait minél inkább közelítő állapot létrehozását.

Kívánatosnak:
A vizek növeléséhez az alábbi szempontrendszer megvalósulását tartjuk

A SZIGETKÖZ VIZTEREINEK NÖVELÉSÉRE TERVEZETT ÁTMENETI INTÉZKEDÉSEKHEZ FÜZŐDŐ TERMÉSZETVÉDELMI IGÉNYEK

Vízszintek a hullámtéri főágban
25m³/sec bevezetelt hozam esetén

a műtárgy száma	felvízszint mBf
Z - 1	121,50
B - 2	120,40
B - 3	119,35
B - 4	119,05
B - 5	117,75
B - 7	117,40
B - 8	117,40
B - 9	115,65

A Duna elterelése előtt felmérés készült, melynek eredményeként meghatároztuk a védett területeken a fejlesztési elképzeléseket tükröző felszíni vízszintingényeket. Ez a fejlesztés a jelen szomorú helyzetben nem reális cél. A táblázat a hullámtéri főág néhány mérőhelyén (átlagos helyzetben) a 25 m³/sec hozam mellett számított természetvédelmi igény szerinti, a felszíni vizekre vonatkozó szintet mutatja.

b) Felszíni és felszín alatti vízszintek

A víz szintjét a hozam függvényében a bukók és zárások geometriájának optimalizálásával lehetne szabályozni. A pillanatnyi vízhozam meghatározásához az átlagszebesség mellett a természetes fluktuációhoz közelálló ingadoztatás figyelembevétele lenne a fontos szempont. Ehhez most új elemként jeleníthetők a vízminőség szabályozása. (A korábbi, közel természetes állapotban a vízminőség szabályozására lényegében nem volt szükség.) A vízpótlás során ez kiemelt szemponttá válik, adott esetben a vízhozam növelését, vagy éppen a vízpótlás leállítását jelenti majd. Tekintve a vízi élővilág érzékenységét, a vízminőségi szempontok fontosabbak, mint a természetes fluktuáció szimulálása.

A szintek a bukók jelenlegi geometriai kialakításához tartoznak. Apróbb korrekciók lehetségesek a gyakorlati tapasztalatok alapján. (A szintek a korábbi, a Duna elterelése előtti átlagos szintet mintegy fél méterrel haladják meg.) *A vízi élővilág közlekedése* érdekében a monitoring rendszer keretében a vizek halfaunája és ennek élettere változásáról 1993-ban készült tanulmányok alapján pontosítható - a halak élettérképességének figyelembevételével - a bukóknál és zárasok mérete. Megfontolandó egyes bögék vízszintjének szabályozásához ideiglenes zsillipek építése.

A korábbi állapot felszínalatti vízszintjei megváltoztak a hullámtéri kiserlet értékelése alapján. A mellékletként csatolt ábrák két júniusi időpontban mutatják a fedőréteg és a talajvízfelszín viszonyát 1991-ben és 1993-ban. Pozitív érték esetén a fedőrétegben tartózkodik a vízfelszín, a negatív érték esetén alatta. (Az ábrák a MÁFI átmézetes fedőréteg-tekü szintvonalai alapján készültek. A két szintvonalasereg összemácsolásával keletkezett ábra pontozott részen 1991. júniusában a fedőrétegben tartózkodott a talajvízfelszín, 1993. júniusában pedig alatta.) A Duna elterelése miatt tehát nagy, összefüggő területen változtak a vegetációs időszakban a korábbi természetes talajnedvesítettség viszonyok. Emiatt a természetvédelmi szempontból különlegesen értékes területeken helyi jellegű szivattyús vízpótlásra lenne szükség, hasonlóan az idei lipóti feltöltéshez. A szivattyúsok helyét, idejét és mértékét a részletes elemzések és a téliutói terepi tapasztalatok alapján az Igazgatóság jelzi.

Sarród, 1994. január 5.

Karpáti László sk.

I V Ö H E L Y E K

Mészúnt:

Működő:

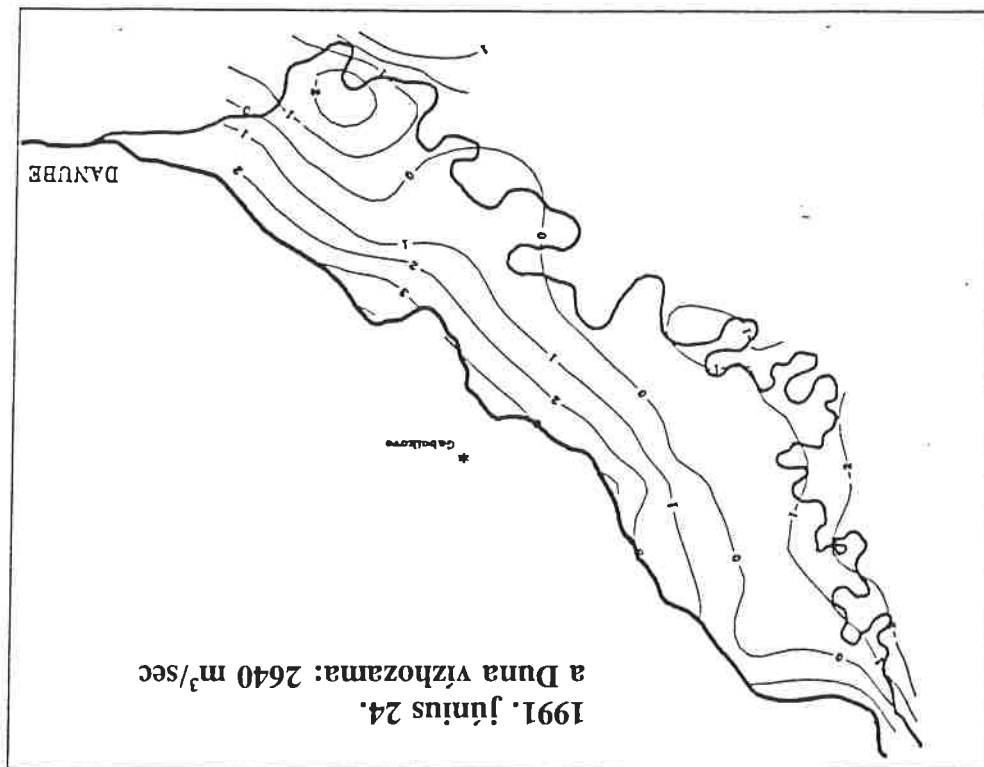
Új:

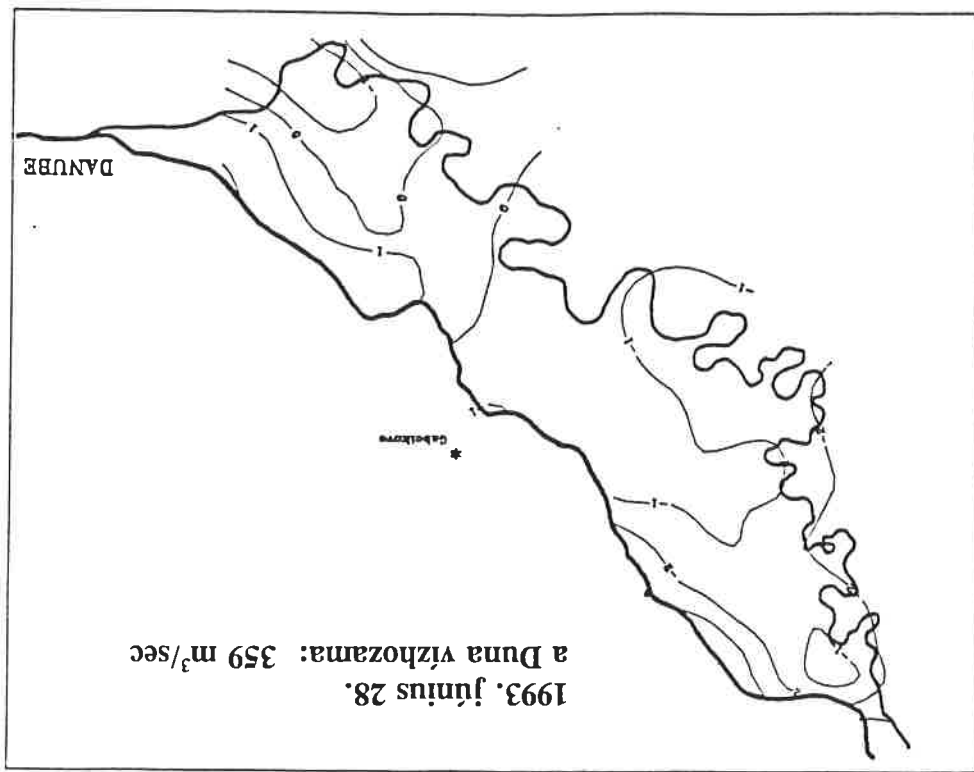
Mezőgazdasági és Élelmiszeripari
Szervezők Vállalkozása Kft., Győri Kirendeltsége

Tárgy: Dunai halállomány szaporodási
helyeinek vizsgálata
1993.

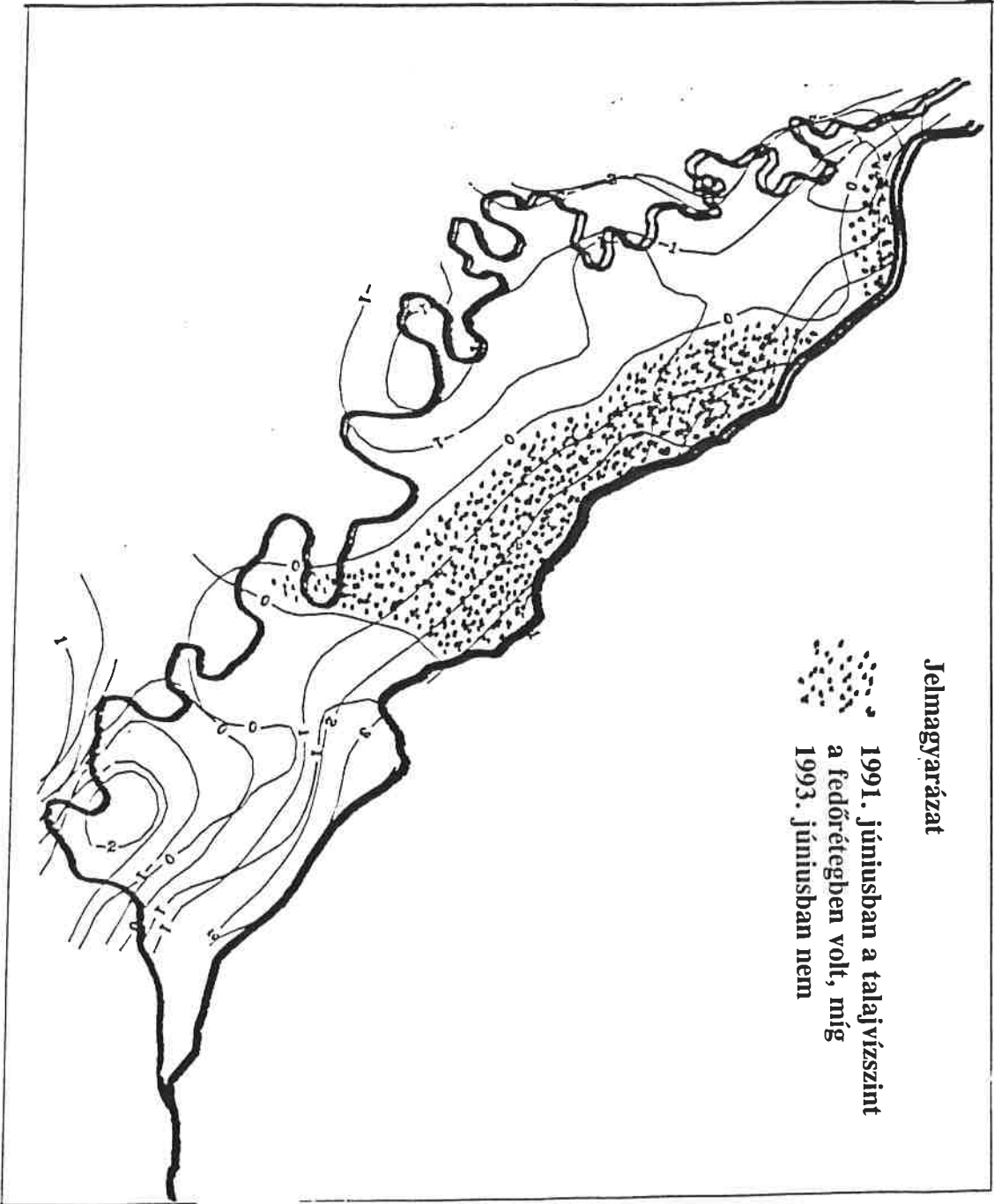
A fedőréteg és a talajvíztükör
viszonya 1991. júniusában

A fedőréteg és a talajvíztükör
viszonya 1993. júniusában

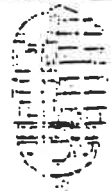

A fedőréteg és talajvízszint viszonyának változása a Duna elterelése miatt

ÉSZAK-DUNÁNTÚLI KÖRNYEZETVEDELMI FELÜGYELŐSÉG

9021 Győr, Árpád u. 28-32.
Levél cím: 9002 Győr, Pf. 477.
Telefon: (06) 512-553, fax: 512-031

Északi-dunántúli Környezetvédelmi Felügyelőség
1103 - 31. 54. sz. Melléklet
Tárgy: a szlovák-magyar határon átlépő vízvesztés megelőzéséről szóló egyezményben érintett vízvesztés megelőzési engedély

Jakus György Ernak igazgató

Északi-dunántúli Vízügyi Igazgatóság

G y ö r

A Kormány 3104/1994. sz. a Duna egyoldali elterelése miatt szükseges rendezési c. határozat 4. pontja szerint a határszelvényben, a szivárgócsonkban érkező víz időiglenes megszüntetésére engedélyt kell kérni.

Kérem, hogy tárgybani vizkormányzathoz a vízügyi üzemeltetési engedély kiadását illetően előírt szüveskedjék.

A szigetközi vizkormányzati tervhez a VITUKI Hidrológiai Intézete készített szükvéleményt, mely rögzíti a tervezett vizkormányzás fontosságát, figyelembe adva a vizvesztés megelőzési engedély kiadásánál kérem szüveskedjenek figyelembe vételül. A környezetvédelmi, vízvédelmi elvárásokat külön e tárgyhoz kapcsolódó szakhatósági állásfoglalás formájában rögzítjük, melyet az EDU Vízügyi Igazgatóság részére egyidejűleg megküldünk.

A vizmegosztáshoz kiadandó vízügyi üzemeltetési engedély és az abban foglaltak betartása a Duna Szlovák oldali elterelése miatt a térségben bekövetkezőt környezeti kár kártérítésként előzár, kérem kiadását illetően mielőbb előírt szüveskedjék.

Győr, 1994. május 10.

ÉSZAK-DUNÁNTÚLI KÖRNYEZETVEDELMI FELTÜGYELŐSÉG

9021 Győr, Árpád u. 28-32.
Levél cím : 5002 Győr, Pet. 471.
Telefon : (90) 512-338, Fax : 525-031

Létesítési szám : 11303-3-94
Helyszín : Mellekret
Tárgy : Szilárművi vízpótlás
Időiglenes vízmelegesítés vizsgálat
üzemeltetési engedélyeztetés
szakkamarati állásfoglalás

Jakus György
bizgató
Észak-dunántúli Vízügyi Igazgatóság
Győr

Az Észak-dunántúli Környezetvédelmi Felügyelőség az 1/1990. (XI.13.) KTM rendelet 2. számú melléklete B/11. pontja alapján kezdeményezi a Mosoni-Duna számára érkező vízhozam ideiglenes megosztását biztosító vízkormányzási utasítás irásos formában történő kiadását az alábbi szakkamarati állásfoglalásban rögzítettek szerint:

1. Ideiglenes vízmelegesítés

1.1. Jelenlegi állapot - Mosoni-Duna számára átadott 20 m³/s, szilárművi csatornán érkező 1-3 m³/s vízmenyiség - ideiglenes vízmelegesítés

- Mosoni-Dunába vezetendő: 10,0 m³/s

- Mentei oldali vízpótlóba: 5,0 m³/s

- Hullámműtérbe vezetendő: 7,0 m³/s

A vízkormányzással figyelembeveendő

- a Lajtk: 5,0 m³/s-t meghaladó vízhozama

- a Mosoni-Duna torkolati szakaszán vízminőségromlást előidézhető Duna árvi

viszaduzzasztása

- Szilárművi elterő csapadékvízviszonyai

- a vízpótló rendszerben esetleg bekövetkező, bekövetkezhető hirtelen

1.2. Megnövelt mennyiségű vízátadás - Mosoni-Duna 20+20 m³/s, szilárművi csatornán

érkező 1-3 m³/s - ideiglenes megosztása:

- Mosoni-Dunába vezetendő: 10,0 m³/s

- Mentei oldali vízpótlóba vezetendő: 5,0 m³/s

- V. számú szilárműtérbe vezetendő: 27,0 m³/s

- 1.3. Ha a Duna vízhozama a rajkai szelvényben meghaladja a 2500 m³/s-ot, az
- higiénés vizmegosztás:
- Mosoni-Dunán vezetés: 37,0 - 42,0 m³/s
  - Mentett oldali vízöltő vezetéke: 5,0 - 0,0 m³/s
- Az árvízi előjelzés figyelmeztető a vízkormányzással.
- 1.3. Ha a Duna vízhozama a rajkai szelvényben meghaladja a 2500 m³/s-ot, az
- higiénés vizmegosztás:
- Mosoni-Dunán vezetés: 37,0 - 42,0 m³/s
  - Mentett oldali vízöltő vezetéke: 5,0 - 0,0 m³/s
- Az árvízi előjelzés figyelmeztető a vízkormányzással.

- a vízpótló rendszerben esetleg bekövetkező, vagy bekövetkezhető hátrán.
- a Szigetközi terület átlagosról eltérő csapadékviszonyai,
- a Duna árvízi visszatérési a Mosoni-Duna torkolati szakaszán.

2. Mérés és megfigyelés

2.1. Felszíni vízszint és vízhozam

1. Duna: Rajka, Dunaremete, Medve /H, Q/
2. Szivárgó csatorna

- I-VI és "VII"-es műtárgy felvz, alvz /H/
- I, II, V, VI és VII-es műtárgy /Q/

3. Mosoni-Duna

- vízrajzi törzsalloimasok /H, Q/
- Feketeerdő közúti hid /H, Q/

4. Mentett oldali vízöltés

- alvz, felvz /H/
- Gyümölcsös uti, Doborgazi, Puski szilipek

- Araki főcsatorna Arak

Q métes

- Puski Iszili alvz és Arak

2.2. Felszíni vízminőség megfigyelés

- Duna: Rajka, Medve

- Szivárgó csatorna: 2 sz. mell. szerint

- Mosoni-Duna Feketeerdő, Mosonmagyaróvár, Mecser, Győr

- Hullámtér: 1 sz. Imellekter szerint

- Mentettoldali vízöltő: 2 sz. mell. szerint

3104/94. számú határozata - a Duna egyoldali elterelése miatt szükséges
rendőkről

- 4. pontja szerint: "A határozatában, a szivárgócsonkban érkező víz ideiglenes
rengoztatásra üzemelési engedélyt kell kérni.

Felölös: KTM, KHVM

Határidő: azonnal

Az EDU-KÖF a kormányhivatalozat kiadást megelőzően felkérte Liebe Pál igazgató
urat a Hullámtér vizárvézetés - 1993. év - adatai tapasztalatai alapján
ki:szítsen olyan vizkormányzási tervet amely szerint legoptimálisabban hajtható végre
a kármérséklést szolgáló vizkormányzás
- a jelenlegi szlovák vizárvadás esetén /Mosoni-Duna 20 m³/s, szivárgócsonkban
érkező 1-3 m³/s

- III. a Mosoni-Duna részére átadandó további 20 m³/s, emelt szintű vízmennyiség
figyelembevételevel:

A VITUKI a vizkormányzási "tervet" elkészítette.

E tervre épül felügyelőiségünk szakhatósági állásfoglalása amelyben a
vizkormányzási utasítás írásos formában történő kiadását kérjük.

Győr, 1994. máj. 10.

Szigetközi hulladékterületi

Sorszám	Város	Városi hulladékterület	Városi hulladékterület
13.	Sziget	Sziget ágrészterület	Dunaközi 3 (1) km ²
14.	Sziget	Sziget ágrészterület	Dobogóvár sziget 48,2 km ²
15.	Ciklács	Ciklács ágrészterület	46,2 km ²
16.	Ciklács	Ciklács ágrészterület	sziget 42,4 km ²
17.	Bodlak	Bodlak ágrészterület	sziget 40,0 km ²
18.	Bodlak	Bodlak ágrészterület	Kisbodaik sziget 36,4 km ²
19.	Bodlak	Bodlak ágrészterület	Kisbodaik sziget 36,4 km ²
20.	Rém	Rém ágrészterület	Dunaközi 30,1 km ²
21.	Sziget	Sziget ágrészterület	Comboos sziget 27,9 km ²
22.	Sziget	Sziget ágrészterület	Hárshegy sziget 24,9 km ²
23.	Sziget	Sziget ágrészterület	VIZIG hajózási územ előtti sziget
24.	Sziget	Sziget ágrészterület	Sziget 23,3 km ²
25.	Sziget	Sziget ágrészterület	Füleki sziget 17,8 km ²

Bentebb oldali csatornák

Sorszám	Víznyás neve	Műtárvételei hely	Műtárvétel gyakorisága db/év
26.	Külth - Cikolyi ág	Dunakülth Kötőd híd	26
27.	Külth - Cikolyi ág	Dunakülthet strandnál	26
28.	Nováki csatorna	Piskolai	26 (VI. hó-tól)
29.	Nováki csatorna	Darócselelnél	26 (VI. hó-tól)
30.	Nováki csatorna	Novákpusztánál	26 (VI. hó-tól)
31.	Szvai csatorna	Vámoszabadnál	26
32.	Szvai csatorna	Kisbajcs	26
33.	Zámolyi csatorna	Győrzámosly köznél	26

Szivárgó csatorna

Sorszám	Víznyás neve	Műtárvételei hely	Műtárvétel gyakorisága db/év
34.	Szivárgó csatorna	I.sz. zsilip	26
35.	Szivárgó csatorna	II.sz. zsilip	26
36.	Szivárgó csatorna	VI.sz. zsilip	26
37.	Szivárgó csatorna	VII.sz. zsilip	26
38.	Szivárgó csatorna	V.sz. zsilip	26 (VII.hó-tól)

Rövid vélemény a szigetközi vizorkormányzasi tervhez

A/ Ha a jelenlegi állapot marad (Mosoni-Duna vizkivétel $20 \text{ m}^3/\text{s}$, szivárgó csatorna 1-3 (átlag $2 \text{ m}^3/\text{s}$) akkor $7 \text{ m}^3/\text{s}$ vezethető a hullámtérre, amiből Dunaremetéig várhatóan $5 \text{ m}^3/\text{s}$ szivárog el a talajvizbe és $2 \text{ m}^3/\text{s}$, vagyis minimális mennyiség lép át az Ásványi ágrendszerbe. A talajvizbe történő elszivárgás a kolmatáció miatt $1-2 \text{ m}^3/\text{s}$ -al kevesebb is lehet.

B/ Ha $20 \text{ m}^3/\text{s}$ helyett $40 \text{ m}^3/\text{s}$ érkezik a Mosoni-Duna vizkivételi művétől, akkor ennyivel több javasolható a hullámtérre vezetésre. A talajvizbe történő elszivárgás a $0,5 \text{ m}$ -el magasabb vízállás, a nagyobb, kevesbé kolmatált felületek miatt $15 \text{ m}^3/\text{s}$ körül várható, s $12 \text{ m}^3/\text{s}$ lép át az Ásványi ágrendszerbe. A talajvizbe történő elszivárgás $2-5 \text{ m}^3/\text{s}$ -al csökkenhet a kolmatáció miatt $1-2$ hónapon belül, s ez növeli az Ásványi ágba átadódó mennyiséget.

C/ Ha a Duna vízhozama a főgban meghaladja a $2500 \text{ m}^3/\text{s}$ -ot (évi max. $1-2$ nap várható a szlovák vizorkormányzás függvényében), akkor az v. zsilipet le kell zárni, a $42 \text{ m}^3/\text{s}$ érkező hozamból 37 -et kell a Mosoni-Dunába vezetni. Ha ez kritikus helyzetet teremt a Mosoni-Dunán - pl. a Lajta árvizével való találokzás - kérni kell a zsilipen érkező vízhozam mérsekülését.

A Mosoni-Dunán az A/ és B/ változatnál tervezett vízhozam átlagos viszonyokat teremt.

Liebe Pál sk.
Intézeti igazgató

Vizkormányási terv

Q	Elterelés előtt	A	B	C
---	--------------------	---	---	---

1	10 (17)	20	40	40
2	-	2	2	2
3	10 (17)	10	10	37
4	5 (8)	5 (8)	5 (8)	20
5	15? (25?)	15 (18)	15 (18)	57
6	-	12	32	5
7	?	5	5	5
8	?	1	1	1
9	?	7	27	árvíz
10	?	2	12	árvíz

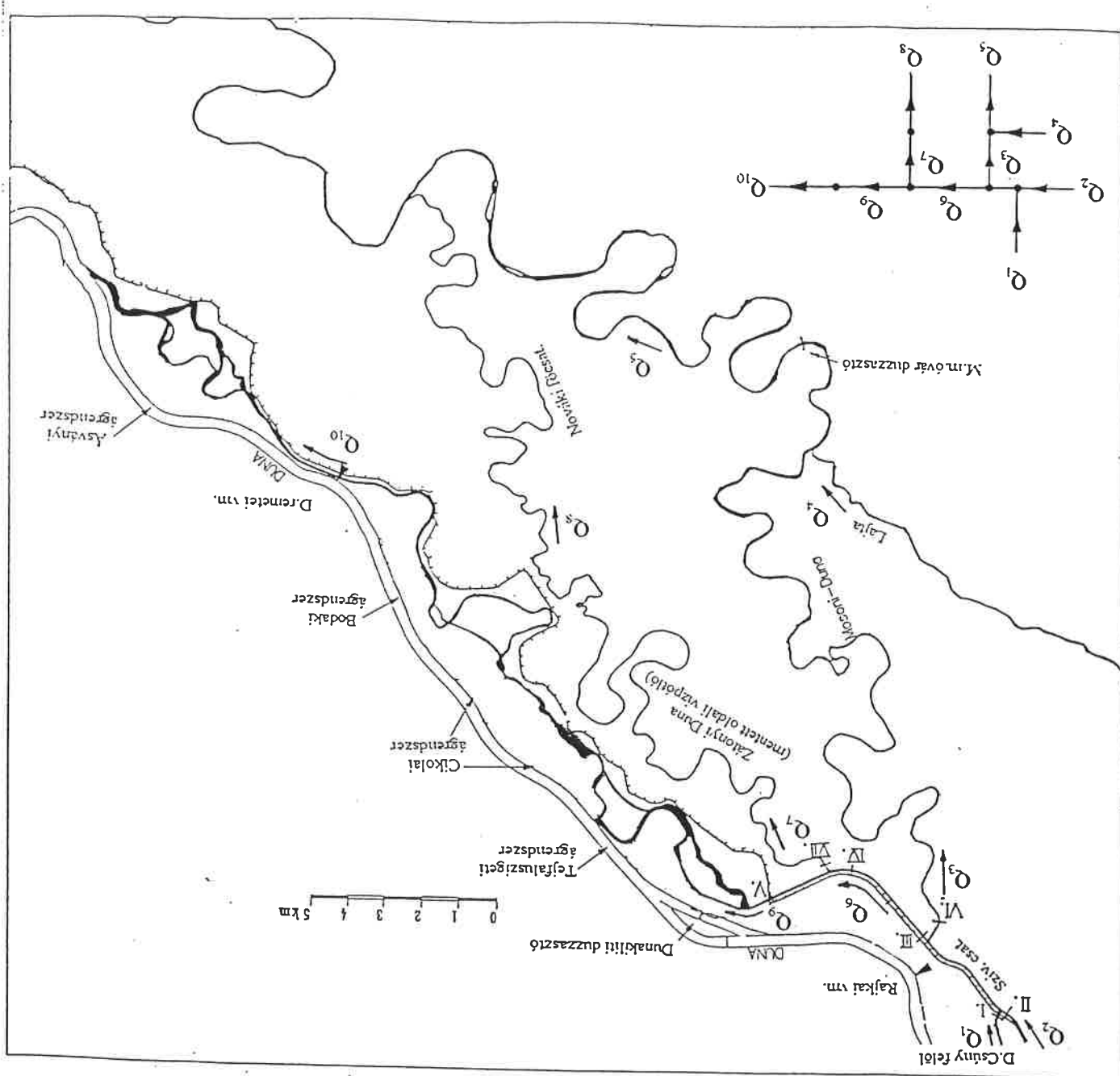
* talajvízbe történő elszivárgás
 A: 5 m³/s
 B: 15 m³/s

A Mosoni-Duna vízállása Mecsérnél
"0" = 110.14 mB.f.

Időszak	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
1981 - 90.	75	75	88	108	113	123	126	119	99	76	58	66
1993.	63	46	88	103	100	110	131	84	84	101	79	94

*

* Hullámtéri vízpótlás időszakai

Dr. Hajós Béla
helyettes államtitkár

Közlekedési, Hírközlési és
Vízügyi Minisztérium

Tisztelt Államtitkár Úr!

A szigetközi vízpótlással kapcsolatosan készülő javaslatához - Károlyi Csaba főosztályvezető kérésére - a környezet- és természetvédelmi szempontokat az alábbiakban foglaljuk össze.

I. A kérdések sorrendjében adott válaszok:

1. A vízhozam vonatkozásában a területileg illetékes természetvédelmi szerv az 1993. évi 1:1 léptéku vízpótlási kísérlet tapasztalatai alapján $25 \text{ m}^3/\text{sec}$ hozamban határozta meg a hulláméri vízigényt. Ezen kívül a korábbi időszakot jellemző dinamika fenntartására lenne szükség, ami konkrétan azt jelenti, hogy *évente legalább két alkalommal a Dunából árvízi előnyés érje a hullámteret 5-7 nap tartóssággal*. Ennek érdekében az 1993. évben kibontott két rajkai oldalbukót továbbra is szükséges az 1993. évi állapotban tartani.

A Nemzeti Park igazgatósága által megadott - mellékelt - szempontok néhány bukónál a kívánatos vízszintet is felülmerteti, ez az 1993. évi állapotokra vonatkozik. Azóta a bukókat részben átalakították, részben a vízpótlás során megrongálódtak. Az EDUVIZIG jelezte, hogy a valamennyi hulláméri mérőnkorrekciós méréseket végez. *A szeptemberi korrekciós mérések eredményeinek átadása után a természetvédelmi szerv korrigálja az itt feltüntetett szinteket*. Néhány mérő a KTM megbízásából a VITUKI hitelesített, tudomásom szerint a jegyzőkönyveket még nyáron megküldte az EDUVIZIG-nek, ezeket ismét átadjuk, ha szükséges.

2. Az "ágrendszer" pontatlan megfogalmazás. A három részből álló vízrend-ágrendszer: $25 \text{ m}^3/\text{sec}$. Ezek összege $50 \text{ m}^3/\text{sec}$. A "változó vízmennyiség" Mosoni-Duna $20 \text{ m}^3/\text{sec}$, mentett oldali vízpótló csatorna $5 \text{ m}^3/\text{sec}$, hulláméri : szer vízigénye a természetvédelmi szempontokban rögzítettek alapján :

természetvédelmi szempontból a már jelzett árullám Dunából történő beengedését jelenti.

A szivárgó csatorna vizmegosztása vizjogi engedélyezési eljárásához környezetvédelmi szakhatósági állásfoglalás készült 1994 májusában, különböző vízhozamok esetére, a tervezés során az ebben foglaltakat szíveskedjenek tekintetbe venni.

A fenti, természetvédelmi szempontok alapján meghatározott vízmennyiségeket tartjuk szükségesnek, következkésképpen a 30-70 m³/sec hozamot tervezési alapadatként nem tartjuk megfélelőnek.

3. A lipóti morotva to vízpótlását változtatlanul különleges fontosságúnak tartjuk. (A természetvédelmi szempontból hasonlóan kiemelkedő értékű dunaszegi morotva to vízellátása a Mosoni-Duna középső szakaszának vízhozamától függ.) Az ásványi ágrendszerben lévő öntési to természetvédelmi szempontból szintén kiemelt fontosságú. A lipóti és az öntési to vízpótlásának külön megoldását tartjuk kívánatosnak: mindkét helyen külön szivattyús megoldással, a lipóti to ellátását közvetlenül a Dunából, az öntési to ellátását pedig az ásványi 3-as mellékágból.

4. A Környezetvédelmi Bizottság legutolsó állásfoglalásában nem szerepel a dunakiliti duzzasztómű, így erre nem kell tekintettel lenni. A dunakiliti duzzasztómű környezetvédelmi szempontokra hivatkozó üzembehelyezését nem helyeselnénk, különös tekintettel arra, hogy nem készült környezetvédelmi hatástanulmány. Műszaki realitása a jelenleginél több víz biztosítására csak abban az esetben lenne, ha a szlovák fél elbontaná a dunacsúnyi gátgyűttest. Az Országgyűlés határozatai a feltöltést amúgy sem teszik lehetővé.

5. A Duna-mederben észlelhető nagy károkat a vízmennyiség újabb csökkenése fokozná. Emiatt az ágrendszerbe a tarozóból bekerülő több víz kárenyhítő hatását a Duna-víz ezzel egyidejű csökkenése olyan mértékben ronthatja, hogy az ellentételezés nem javasolható.

6. "A fentékküszöbről a magyar fél nem tárgyal" megfogalmazás Kovács László miniszter úr augusztusi tárgyalási mandátumában is megtalálható. Környezetvédelmi megfontolásokból sem javasolható a tárgyalás, a problémák korrekt vizsgálatához környezeti hatástanulmány készítése lenne szükséges. A fentékküszöb megvalósítása nagy mértékben rontaná hágai pozícióinkat.

7. A hivatkozott tanulmányok pontosítása lenne szükséges a kérdés megvalósításához, igen sok VITUKI tanulmány készült az elmúlt két évben. Az EK szakértők által vizsgált alternatívák közül azokat, amelyekkel szemben a

magyar fél különvéleményben nem támasztott kifogást, támogatjuk, különös tekintettel arra, hogy valamennyi ajánlat növelt értékű vízmelegosztást szorgalmaz.

II. A vízpótlás tervezéséhez még két új változatot javasolunk, mindkettő a szlovák féllel történő megállapodást igényel.

1. Az EU legutolsó vízmelegosztási javaslatának teljesítése esetén mód lenne az ágrendszer Dunából történő közvetlen ellátására, ez szerepel az EU kiegészítő ajánlatai között is.

2. A szivárgócsatornába gravitációs úton a szlovák fél által adható többlet-hozam műszaki változatai közé célszerű lenne a szivárgócsatorna jelenlegi kapacitásának megfelelő mennyiség biztosítását tárgyalási alapként felvenni.

III. Változatlanul szorgalmazzuk, hogy a hágai eljárás keretében a vízmelegosztásról a szlovák fél által is vállalt tárgyalások folytatódjanak.

Budapest, 1994. október 26.

Szívéljes üdvözléssel:

Simon Márton Péter sk.

Melléklet:

Szempontok a szigetközi
fajvédelmi körzet természeti értékeinek védelméhez
a hágai Nemzetközi Biróság döntéséig tartó
átmeneti időszakra

